

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 223/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen turvapaikanhakijoiden oikeusturvasta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Aila Paloniemen /kesk ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 223/2018 vp:

Missä vaiheessa on oikeusministeriön elokuussa 2017 ilmoitettu selvitys turvapaikanhakijoiden oikeusavusta ja milloin sen tulokset julkistetaan,

miten varmistetaan, että oikeusapua koskeva selvitys huomioi oikeusturvan heikennysten seuraukset kokonaisuutena,

mihin toimenpiteisiin vastuuministeriöt ryhtyvät varmistuakseen, että EU:n turvapaikkamenettelyä koskevaa direktiiviä (4 artiklan 4 kohta) sovelletaan asianmukaisesti turvapaikkamenettelyssä,

miten hallitus varmistaa, että turvapaikanhakijan asian myöhemmässä vaiheessa esittämä näyttö turvapaikkaperusteestaan arvioidaan asianmukaisesti,

mihin toimenpiteisiin oikeusministeriö ryhtyy parantaakseen asiantuntevan oikeusavun saatavuutta turvapaikanhakijoille sekä huolehtiakseen, että turvapaikanhakijoiden oikeusturva saatetaan asianmukaiselle tasolle,

miten varmistetaan, että erityisen haavoittuvassa asemassa olevat turvapaikanhakijat tunnustetaan ja heille tarjotaan asianmukainen neuvonta, tuki ja oikeusapu ja

koska hallitus on suunnittelemassa uusia enimmäisaikoja turvapaikkahakemusten käsittelyyn, niin miten varmistetaan, etteivät lisääntyvät paineet käsittelyiden kiirehtimiseen heikennä entisestään hakijoiden oikeusturvaa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Samansisältöisiin kysymyksiin KK 317/2017, KK 65/2018 ja KK 150/2018 on vastattu 17.8.2017, 23.3.2018 ja 14.5. 2018.

Turvapaikanhakijoiden oikeusapua koskeva selvitys sisältyy tutkimukseen kansalaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeusapupalveluiden saatavuudesta ja laadusta. Tutkimus on

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 223/2018 vp

käynnistetty huhtikuussa 2018 ja se toteutetaan osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa (VNTEAS). Sen toteuttavat Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Siirtolaisuusinstituutti ja Owl Group Oy yhteistyössä. Turvapaikanhakijoiden osalta ensimmäiset tutkimustulokset julkaistaan marraskuun lopussa 2018. Muilta osin tutkimus valmistuu lokakuussa 2019.

Kokonaiskuvan saamiseksi turvapaikanhakijoiden tilaneesta tutkimusaineisto tulee perustumaan muun muassa turvapaikanhakijoiden haastatteluihin. Lisäksi haastatellaan laajasti eri asiantuntijatahoja, kuten yksityisiä ja julkisia oikeusavustajia sekä vastaanottokeskusten, Maahanmuuttoviraston, tuomioistuinten ja kansalaisjärjestöjen edustajia.

Menettelydirektiivin 4 artiklan 4 kohdan mukaan, jos viranomaisen nimetään 2 kohdan mukaisesti, jäsenvaltioiden on varmistettava, että kyseisen viranomaisen henkilökunnalla on asianmukaiset tiedot ja taidot tai että se saa tarvittavan koulutuksen täyttääkseen velvoitteensa tätä direktiiviä soveltaessaan. Tämä artiklan kohta ei Suomessa sovellu, koska Suomessa vastuunmäärittämisprosessin hoitaa Maahanmuuttovirasto (määrittävä viranomaisen) eikä Suomi ole ottanut rajamenettelyä keinovalikoimiinsa. Jos viittauksella menettelydirektiiviin tarkoitetaan saman 4 artiklan 3 kohtaa, joka soveltuu Suomessa, tulee jäsenvaltioiden sen mukaan varmistaa, että määrittävän viranomaisen henkilöstö on asianmukaisesti koulutettu. Maahanmuuttovirasto kouluttaa turvapaikka-asioita käsitteleviä virkamiehiään jatkuvasti. Uusien virkamiesten perehdyttämiseen kuuluu pakollisena Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) koulutusmoduulit ainakin pakolais- ja toissijaisen suojeluaseman sisällöstä, turvapaikkapuhuttelusta sekä näytön arvioinnista. Myös virastossa pitkään olleet ovat kaikki käyneet samat EASO:n koulutukset. Erityisistä aiheista ja syventäviä EASO:n koulutusmoduuleja tarjotaan henkilöstölle myös säännöllisesti. Joka kuukausi turvapaikkayksikkö järjestää teemoittain myös muuta koulutusta, joissa puhuu usein ulkopuolisia kouluttajia.

Sikäli kuin kysymyksessä on viitattu määritelmädirektiiviin, 4 artiklan 4 kohta koskee sitä, että se seikka, että hakija on jo joutunut vainotuksi tai kärsimään vakavaa haittaa tai että häntä on suoraan uhattu vainolla tai tällaisella haitalla, on vakava osoitus hakijan perustellusta pelosta joutua vainotuksi tai todellisesta vaarasta joutua kärsimään vakavaa haittaa, jollei ole perusteltua syytä olettaa, ettei tämä vaino tai vakava haitta tule toistumaan.

Vaikka määritelmädirektiivin 4 artiklan 4 kohtaa ei ole sellaisenaan otettu ulkomaalaislakiin, noudatetaan sitä hakemuksen käsittelyssä ja päätöksenteossa yleisesti. Myös direktiivin mukainen laintulkinta edellyttää sen huomioon ottamista. Maahanmuuttoviraston turvapaikkahakemusten käsittelijät käyvät kaikki pakollisena koulutuksena Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) koulutuksen näytön arvioinnista, mikä pohjautuu määritelmäasetuksen 4 artiklan soveltamiseen. Näin ollen myös aiemman vaihon huomioon ottaminen turvapaikkatutkinnassa on yleinen käytäntö. On kuitenkin

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 223/2018 vp

huomattava, että vaikka aiempi vaino vaikuttaa arvioinnin tekemisessä, on painopiste kuitenkin sen arvioimisessa, onko hakijalla tulevaisuudessa perusteltu pelko joutua vai-notuksi. Tämän arvioimisessa myös esimerkiksi ajantasaisella maatiedolla on merkit-tävä vaikutus.

Turvapaikanhakijan asiassa esittämä näyttö arvioidaan Maahanmuuttovirastossa laissa säädetyin perustein. Turvapaikanhakijalla on oikeus saada asiansa edelleen tuo-mioistuimen arvioitavaksi valitusemenettelyä koskevien säädösten mukaisesti.

Turvapaikanhakijat saavat nykyisen lainsäädännön perusteella julkista oikeusapua oi-keusapulain mukaan. Hallintovaiheessa oikeusapua antavat julkiset oikeusavustajat ja tietyin perustein myös yksityiset kelpoisuusedellytykset täyttävät avustajat. Tuomiois-tuinvaiheessa oikeusapua antavat sekä yksityiset että julkiset oikeusavustajat hakijan va-linnan mukaan. Oikeusministeriö huolehtii siitä, että julkisia oikeusavustajia on riittä-västi hoitamassa turvapaikka-asioita. Resursseja on lisätty hakijoiden määrän mukaisesti ja rekrytoidut avustajat ovat ulkomaalaisoikeuteen perehtyneitä. Julkisten oikeusavusta-jien ammattitaitoa ja asiantuntemusta pidetään yllä ja syvennetään monipuolisella kou-lutuksella ja verkostoitumisryhmillä. Niin julkisten kuin yksityisten avustajien toimintaa valvoo Suomen asianajajaliiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta, mikä osaltaan on laadun turvaamista. Oikeusministeriö seuraa syyskuussa 2016 voimaantulleiden lainsäädäntömuutosten vaikutuksia turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja arvioi saa-dun tiedon perusteella muutostarpeita. Yllä mainittu VNTEAS tutkimus toimii päätök-senteon tukena.

Vastaanottokeskusten henkilökuntaa koulutetaan tunnistamaan haavoittuvassa asemassa olevat. Jokaiselle turvapaikanhakijalle järjestetään terveystarkastus pian vastaanottokes-kukseen siirtymisen jälkeen, missä pääasiassa selvitetään hänen fyysisistä tilaansa, mutta tehdään huomioita myös henkisestä voinnista. Tarvittaessa hakija ohjataan hänen tarvit-semansa avun piiriin ja järjestetään lakimies tueksi prosessiin. Jos henkilö asuu vastaan-ottokeskuksessa, häntä pystytään paremmin seuraamaan arjessa ja kiinnittämään huo-miota esimerkiksi poikkeavaan käytökseen.

Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikössä lähtökohtana on, että kaikki puhuttelijat suorittavat Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) haavoittuvien henkilöi-den puhuttelukoulutuksen, jolla annetaan työkaluja tunnistamiseen ja puhuttelun pitämi-seen tällaisessa tapauksessa. Viraston turvapaikkaohjeessa on lisäksi annettu menettely-ohjeita. Puhuttelutilanne on lyhykestoinen, usein vain yksi ainutkertainen tilaisuus, jossa tunnistaminen olisi mahdollista tapahtua. Jos ensimmäisessä, matkareittiä ja hen-kilöllisyyttä koskevassa kuulemisessa hakijan haavoittuvuus tulee esille, seuraavaan, pe-rusteiden selvittämistä koskevaan puhutteluun pyritään järjestämään kokenut, haavoittu-viin ryhmiin erikoistunut puhuttelija. Hakijalle järjestetään lakimiesavustaja ja vastaan-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 223/2018 vp

ottokeskusta pyydetään ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin erityisen tuen järjestämiseksi. Tukea annetaan sen varmistamiseksi, että hakija voi hyötyä turvapaikkamenettelyyn liittyvistä oikeuksista ja noudattaa velvollisuuksiaan. Myös oikeusaputoimistojen julkisia oikeusavustajia koulutetaan haavoituvassa asemassa olevien hakijoiden tunnistamiseen.

Maahanmuuttovirasto on käynnistänyt ONE-hankkeen (MIGDno 2017-1500; SMDno 2017-1765) ja sen kesto on 7.5.2018 -31.1.2020. EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) rahoittaman hankkeen tavoitteena on kehittää yleistä oikeudellista neuvontaa tarjoamalla turvapaikanhakijoille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hakuprosessia kattavaa tietoa turvapaikkamenettelyn eri vaiheista sekä hakijan oikeuksista ja velvollisuuksista siinä.

Eduskunta hyväksyi 15.6.2016 ulkomaalaislain muutoksen, jossa lakiin otetaan uusi 98 a §, jolla pannaan kansallisesti täytäntöön menettelydirektiivin 31 artiklan 3—5 kohdat. Sen myötä tähän uuteen pykälään ulkomaalaislaissa tulee turvapaikkahakemuksen kuuden kuukauden enimmäiskäsittelyaikaa ja sen mahdollista pidentämistä koskevat säännökset. Kyseisille säännöksille on direktiivissä annettu muita pidempi täytäntöönpanoaika, ja muutosta ei toteutettu 1.7.2015 voimaan tulleella lailla (194/2015), jolla direktiivin säännökset muutoin saatettiin kansallisesti voimaan. Muutos tulee voimaan nyt kesällä, 20.7.2018, jolloin sen on direktiivin mukaan viimeistään tultava voimaan kansallisessa lainsäädännössä.

Käsittelyaika on turvapaikkahakemuksissa tällä hetkellä keskimäärin noin 250 vuorokautta. Osa hakemuksista saadaan siis jo nyt tehtyä alle tulevan kuuden kuukauden määräajan. Lakiin otetaan direktiivistä myös säännökset siitä, millä perusteilla määräaika on mahdollista pidentää. On myös hakijan tilanteen ja oikeusturvan kannalta hyvä, että hän saa päätöksen mahdollisimman nopeasti, eikä hänen tarvitse elää epävarmuudessa pitkiä aikoja. Koska lain mukaan käsittelyä on mahdollista jatkaa kuuden kuukauden jälkeenkin, jos monimutkainen asia vaatii vielä selvittämistä, ei hakijan oikeusturvan voida katsoa heikkenevän uuden määräajan takia. On kuitenkin huomioitava, että laissa oleva määräaika edellyttää myös Maahanmuuttoviraston resurssien kohdentamista tai mahdollista lisäresurssointia siten, että määräaikojen rajoissa pysyminen on mahdollista.

Helsingissä 21.6.2018

Oikeusministeri Antti Häkkänen